

Nr 53

Av herr **Gustafsson** i Borås, om utredning rörande prästs skyldighet att viga frånskild.

Enligt nu gällande äktenskapslagstiftning är präst i svenska kyrkan — i motsats till vigselförrättare i andra trossamfund — skyldig förrätta vigsel av medlemmar i egen församling, även om någondera parten är frånskild en eller flera gånger.

Den ökade skilsmässofrekvensen aktualiserar i hög grad den för prästerskapet ovillkorliga vigselplikten. Vigselförrättaren såväl i svenska kyrkan som i annat trossamfund med legal vigselrätt har att se till

1) att den trolovade uppfyller de villkor borgerlig lag uppställer för dem som vill gifta sig med varandra, och

2) att verkställandet av den begärda vigseln icke strider mot kyrkans lära och ordning.

Så långt kan man säga att alla är lika. Då den ovillkorliga vigselplikten gäller endast präst i svenska kyrkan har denna motiverats därav att kyrkan är statskyrka och statskyrkopräst måste vara världslig ordning undergiven och förrätta vigsel så snart den påkallas "av därtill enligt borgerlig lag berättigad person". Olika meningar har framförts beträffande frågan huruvida den i 4 kap. 3 par. i giftermålsbalken stadgade skyldigheten för församlingspräst att viga är undantagslös. Vigseln har ju dock inte bara en borgerlig sida utan även en kyrklig religiös innebörd då någon begär kyrklig vigsel. Finner prästen den begärda vigseln strida mot kyrkans lära och ordning ställer honom den ovillkorliga vigselnskyldigheten inför en allvarlig och nära nog olöslig plikt-kollision: skall han följa kyrkans lära, grundad på den Heliga Skrift och bryta mot sin skyldighet som tjänsteman eller skall han fullfölja sina åligganden som statlig befattningshavare och i stället handla i strid mot kyrkans lära samt kränka sitt samvete?

Man träffar nog rätt om man säger att svenska kyrkans präster, som principiellt hävdar äktenskapets oupplöslighet, likväl ger en synnerligen vid tolkning av bergspredikans ord om skilsmässa. Men självfallet finns det en gräns där det kristna står i fara att åsidosättas och förtrampas. Man kan då fråga: Är det värdigt ett demokratiskt samhälle, som vill göra gällande att det bygger på humanitär-kristen grund, att tvinga en befattningshavare till en handling som han måste uppleva som kränkande. Tolkar man den nuvarande lagen så att vigselplikten är absolut så innebär den ett tvång för präster att utan prövning och utan åtskillnad viga frånskilda i hur stor utsträckning som helst. I 1958 års kyrkomöte angavs i debatten nog så skräm-

mande exempel på hur långt vi kommit i fråga om sekulariserad syn på äktenskap och vigsel.

Den absoluta vigselplikten har även i viss grad aktualiserats genom en ämbetskrivelse av den 7 september 1957 från riksdagens justitieombudsman till vice kyrkoadjunkten Lars Hartman, vari bl. a. säges: "Samvetsbetänkligheter av detta slag, vilka jag givetvis i och för sig fullt respekterar, kunna sålunda enligt nu gällande ordning — med hänsyn till kyrkans ställning som statskyrka och innehållet i gällande, men med kyrkomötets godkännande tillkomna lagbestämmelser — icke berättiga en vigselförrättare vare sig att vägra vigsel eller ens att som villkor för sin medverkan härvid uppställa krav på att erhålla närmare kännedom om förhållandena kring det upplösta äktenskapet för att därigenom kunna pröva, huruvida förrättandet av vigsel i det föreliggande fallet kan vara förenligt med kyrkans lära, såsom prästen uppfattar den. — — — Envar som mottagit en allmän befattning måste anses ha åtagit sig att fullgöra de funktioner, som enligt lag följa därmed."

Härmed får man väl anse att den juridiska expertisen tolkar nu gällande lag på området så att präst är skyldig att viga så snart hinder jämlikt den borgerliga lagen ej föreligger för äktenskapet i fråga. Präst som av teologiska skäl, sin kyrkas grundsyn på äktenskapet och samvets skäl vägrar vigsel ställes inför åtalshot.

Till detta kan dock sägas att någon fixering av begreppet "kyrklig vigsel" ej finns i giftermålsbalkens kap. 14. Ett klarläggande på den punkten är säkerligen berättigat. Statens krav på obegränsad vigselplikt står näppe- ligen i överensstämmelse med vad kyrkan förkunnar om äktenskapet i princip. Även med hänsyn härtill kan en ändring i rådande förhållanden anses vara påkallad. Det kan heller inte vara rimligt att en präst, som i sin strävan att handla i enlighet med kyrklig ordning ser sig nödsakad att vägra förrätta en vigsel, också därigenom skall göra sig skyldig till tjänstefel med hotande ansvars påföljd.

Att stora svårigheter måste möta när det gäller att finna en lösning av det föreliggande problemet är otvetydigt. Svårigheterna torde dock icke vara oöverkomliga. Det borde vara möjligt att finna en godtagbar lösning genom att som en utgångspunkt bl. a. taga nödvändigheten av att samstämmighet bör råda mellan kyrkans förkunnelse om äktenskapets helgd och vigselns innebörd och kyrklig ordning.

I kyrkomötet har frågan varit uppe inte mindre än sex gånger på senare tid, vilket kan belysa den vikt kyrkan finner frågan vara värd. Såväl i riksdagen som i kyrkomötet har motioner lämnats vilka från olika utgångspunkter yrkat på att den absoluta vigselplikten borde mjukas upp. En skrivelse från kyrkomötet med begäran om utredning ligger hos Kungl. Maj:t.

Med stöd av ovan anförda hemställes,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om att en utredning snarast verkställes som tar sikte på huruvida möjlighet finnes

att inom nu gällande lagstiftnings ram vidtaga sådana åtgärder att präst i svenska kyrkan icke riskerar åtal för vägran att viga frånskild,

att få klarlagt huruvida nu gällande lagstiftning i fråga om ovillkorlig vigselplikt står i samklang med grundlagens stadgande om samvetsfrihet, samt

att under alla förhållanden åstadkomma en sådan lagändring att präst i svenska kyrkan befrias från ovillkorlig skyldighet att viga frånskilda eller att viga då detta strider mot kyrklig ordning.

Stockholm den 15 januari 1959

Axel Gustafsson

i Borås